ערוץ מאיר
יהדות באהבה בכל בית
Machon Meir
ע"ש
אליעזר מאיר ליפשיץ הי"ד

[illegible]

עוד יתבאר הכתוב על זה הדרך כי דבר ידוע כי מצינו להקב"ה שבחר לשכון בערפל, וחבב לשכן בתוכנו. ועוד לו שמצינו (תענית ה.) כביכול שנשבע שלא יכנס לירושלים

של מעלה עד שיכנס לירושלים של מטה הרי זה מגיד שחביבה לו של מטה יותר משל מעלה, גם כשנשכיל בטעם בריאת כל העולם נדע כי העיקר הם התחתונים שהם עמו ונחלתו:

ולפי זה יכוין הכתוב לומר סדר הבריאה לא זו אף זו בדרך חיבה, בראשית ברא אלהים את השמים. ועוד ברא בריאה יותר חביבה אצלו ומעולה יותר והיא את הארץ שהשמים אדרבה תלויים בה וכל זה באמצעות בני ישראל עם קרושו כי בהם תלוי קיום העולמות גם העליונים כידוע לבקיאים בחדרי החכמה האמיתית:

ולדרך זה יתבאר אומרו והארץ היתה תהו כאן רמז בעונות לגליות ישראל שהיא סיבת מניעת דירתו יתברך בארץ. גלות האחד הוא גלות מצרים אשר נשארו בו ת' ושלשים כמנין תה"ו ת' ואחר עשר ובהו חשבונו י"ט הרי ת"ל, ומשמעות ובהו גם כן ירמוז לגלות שלאחריו שהוא גלות בבל נקרא גלות בבל בהו כי תרגום בהו ריקניא וכתיב בירמיה סימן נ"א על גלות בבל אכלני הממני נבוכדנצר מלך בבל הציגני כלי ריק, ואומרו וחשך על פני תהום ירמוז על הגלות המר אשר אנו בו שקועים בתהום אשר אין לו סוף וזה לנו אלף ותרצ"א שנה, ולא די אורך הגלות אלא חשך שירמוז לב' דברים, הא' לשיעבוד העמים וכובד עול המסים עד כי חשך משחור תארם זה רודה וזה מרדה אשרי מי שלא ראה ובפרט במערב שלנו, והב' הוא על היצר הרע אשר החשיך העולם, ובעונותינו רבו פריצי עמו ישראל והותר להם נבלות הפה ושבועת שוא ולשון הרע וגזל ומונעם מלעשות תשובה לשוב שבותם. ולא יאמר אדם בראותו כל כך ירידת ישראל כל אורך הזמן כי חס ושלום אבדה תקוה מבנים, לא כן הוא אלא ויאמר אלקים יהי אור הוא אור הגאולה העתידה המופלא, ואומרו ויהי אור על דרך אומרם בתיקוני הזוהר (תיקון כ"א) ויהי רז שאור בגימטריא רז, הכוונה שגזר ה' יתעלה שמו שאור זה של מלך המשיח לא יתגלה בעולם ויהיה סוד טמון אצלו כאומרם (שם) ללבי גליתי מלבא לפומא לא גלי, ואומרו וירא אלהים את האור כי טוב חוזר על האור מצד עצמו כי טוב הוא אשרי עין ראתה. ותוזר גם על מה שרמז שיעשהו בסוד נסתר כי טוב שכן צריך להיות כאומרם ז"ל (יומא ט) מכמה טעמים, ואומרו רוח אלהים וגו' אמרו במדרש (ב"ר פ"ב) זה רוחו של משיח, מרחפת על פני המים אין מים אלא תורה על דרך אומרם בזוהר (בהשמטות לחלק א' י"ג) שלא יגאלו ישראל אלא בזכות התורה שנמשלה למים:

[illegible]

[illegible]

והארץ היתה תהו וגו' — ר' שמעון בן לקיש פתר קריא בגליות: 'והארץ היתה תהו', זה גלות בבל, שנאמר (ירמיה ד, כג) 'ראיתי את הארץ והנה תהו'; 'ובהו', זה גלות מדי: (אסתר ו, יד) 'ויבהלו להביא את המן'; 'וחשך', זה גלות יון שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזרותיה, שהיתה אומרת להם: כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלהי ישראל; 'על פני תהום', זה גלות מלכות הרשעה שאין לה חקר כמו התהום, מה התהום הזה אין לו חקר אף הרשעים כן; 'ורוח אלהים מרחפת', זה רוחו של מלך המשיח.

[illegible]

והארץ היתה תהו וגו' — ר' אבהו ור' חייא רבה — ר' אבהו אמר: מתחלת ברייתו של עולם צפה הקדוש ברוך הוא מעשיהם של צדיקים ומעשיהם של רשעים, הדא הוא דכתיב (תהלים א, ו) 'כי יודע ה' דרך צדיקים וגו'' — 'והארץ היתה תהו ובהו', אלו מעשיהן של רשעים; 'ויאמר אלהים יהי אור', אלו מעשיהם של צדיקים.

[illegible]

והוא מה שאמרו זכרונם לברכה (בבא מציעא פג, ב): 'תשת חשך ויהי לילה' (תהלים קד, כ) — זה העולם הזה שדומה ללילה. והבן כמה נפלא המאמר האמתי הזה למי שמעמיק להבין בו. כי הנה חשך הלילה שני מיני טעיות

אפשר לו שיגרום לעין האדם: או יכסה את העין עד שלא יראה מה שלפניו כלל, או שיטעה אותו עד שיראה לו עמוד כאלו הוא אדם ואדם כאלו הוא עמוד. כן חמריות ותשמישות העולם הזה הנה הוא חשך הלילה לעין השכל ותגרם לו שתי טעיות: איננו מניח לו שיראה המכשולות שבדרכי העולם, ותמצאים הפתאים הולכים לבטח ונופלים ואובדים מבלי שהגיעם פחד תחלה, והוא מה שאמר הכתוב (משלי ד, יט): 'דרך רשעים כאפלה, לא ידעו במה יכשלו'; ואומר (שם כב, ג): 'ערום ראה רעה ונסתר, ופתיים עברו ונענשו'; ואומר (שם יד, טז): 'וכסיל מתעבר ובוטח', כי לבם בריא להם כאולם ונופלים טרם ידעו ממכשול כלל.

והטעות השני, והוא קשה מן הראשון, הוא שמטעה ראייתם עד שרואים הרע כאלו הוא ממש טוב והטוב כאלו הוא רע, ומתוך כך מתחזקים ומחזיקים מעשיהם הרעים, כי אין די שחסרה מהם ראיית האמת לראות הרעה אשר נגד פניהם, אלא שנראה להם למצא ראיות גדולות ונסיונות מוכיחים לסברותיהם הרעות ולדעותיהם הכוזבות, וזאת היא הרעה הגדולה המלפפתם ומביאתם אל באר שחת. והוא מה שאמר הכתוב (ישעיה ו, י): 'השמן לב העם הזה ואזניו הכבד ועיניו השע פן יראה' וכו'. וכל זה מפני היותם תחת החשך, וכבושים תחת ממשלת יצרם.

[illegible]

ואלה תולדת בני נח שם חם ויפת ויולדו להם בנים אחר המבול: בני יפת גמר ומגוג ומדי ויון ותבל ומשך ותירס: ובני גמר אשכנז וריפת ותגרמה: ובני יון אלישה ותרשיש כתים ודדנים: מאלה נפרדו איי הגוים בארצתם איש ללשנו למשפחתם בגויהם: ובני חם כוש ומצרים ופוט וכנען: ובני כוש סבא וחוילה וסבתה ורעמה וסבתכא ובני רעמה שבא ודדן: וכוש ילד את נמרד הוא החל להיות גבר בארץ: הוא היה גבר ציד לפני ה' על כן יאמר כנמרד גבור ציד לפני ה':

[illegible]

וי"ל בכל זה, דהנה עיקר מלחמת היונים להשמידם היתה ע"י שהחשיכו עיניהם של ישראל. שידעו כי לא בדרכי מלחמה יצליחו להשתלט על עם ישראל, אלא ע"י שיחשיכו עיניהם. וכמו שבגשמיות הסומא חשוב כמת, ואפילו יש לו את כל אבריו חשוב כמת. כן ברוחניות, אע"פ שעוסק בתורה ועבודה, אם הוא בבחי' העם ההולכים בחושך אור לא ראו חשוב כמת. דהנה תכלית הבריאה היא שיראו את אורו ית' המאיר בתוך הבריאה באספקלריא המאירה. וכמו שמצינו בהתחלת הבריאה, והארץ היתה תהו ובהו וחושך ע"פ תהום וגו' ויאמר א' יהי אור וגו', וירא א' את האור כי טוב וגו'. האור הזה לא היה אור גשמי, אלא אור אלקותו ית', שאדם רואה בו מסוף העולם ועד סופו. ותשובה לתהו ובהו וחושך היא ויהי אור, שיראה באורו ית', שכל העולם כולו הוא אלקותו ואין עוד מלבדו, וכל הבריאה היא מכחו ית' כמ"ד ואתה מחיה את כולם. מתוך מבט מאיר זה שרואה בה הבורא בתוך כל הבריאה, איננו רואה עלמא דפרודא שכל הדברים בעולם נפרדים, אלא הכל אחד מכח העליון המחיה את כולם, ושוב אין מקום לתהו ובהו וחושך.

[illegible]

והנה במדרש (פ' ב') חושך ע"פ תהום זו מלכות יון שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזירותיהם. ואין הפירוש מחמת גודל הצרות, שלא חסדו להם לישראל רעות רבות וצרות בכל ארבע המלכיות, אלא הפירוש חושך רוחני, כמ"ש הרמב"ן על אריסטו שהעיזו לומר הוא וחבריו הרשעים שכל שאיננו משיג בשכלו איננו אמת:

[illegible]

... השרשים „זוד", „סוד", „צוד" הם קרובים. „זוד": מזימה שבלב: לא סוף המעשה, אלא המחשבה תחילה, ההחלטה הנסתרת עד לשעת הביצוע. אם היתה רק החלטה גרידא, והיא תהיה זמן רב שמורה בלב, או נימוקיה לא יתגלו לעולם, — הרי היא הופכת ל„סוד". — אין הסוד יאה לחברת האנושית. רק סוד ה' הוא טוב. אם אדם חייב לשמור סוד בלבו, סימן רע הוא לו או לסביבתו — או לסוד הכמוס בלבו. והדברים אמורים בייחוד בחיים הציבוריים. הן עומדים אנחנו כאן בראשית צמיחת המלכות: אין הסוד מוסיף כבוד למעשי השלטון. רוח ישראל אומרת: מדיניות סודית היא מדיניות גרועה. „כבוד מלכים חקור דבר" (משלי כה, ב): כבוד הוא למלך, שמעשיו ברורים, וכל אדם יכול לבוא עד חקרם. הפומביות היא אבן הבוחן למעשי השליטים. רק על ה' הוא אומר: „כבוד אלהים הסתר דבר"; סוד ה' וסתר הנהגתו מעידים על גדולת ה'. „צודי" הוא בזימה, שזדו אותה בזדון, שמרו עליה בסוד, ובשעת הכושר מגשימים אותה בכח (אות צ'). וזו גם משמעות „מצודה"; הוראתה המקורית: קן שודדים במרום, משגב מבטח לשליט אליו; בשעת הכושר יגיח ממעוזו כדי להגשים את מזימת השוד.

נמרוד החל להיות גבור ציד; הוא היה גיבור לצוד בני אדם; הוא זיווג אלימות עם ערמה כדי ללכוד את הבריות לצורך תכניותיו

[illegible]

„צוד" קרוב ל„סוד", וכבר עמדנו על כך בענין נמרוד, שעשו נראה כיורשו הרוחני. „סוד" — תכנית שאדם טומן בחובו, עד בוא עת הביצוע; „צוד" — ביצוע אותה תכנית מתוך התגברות על כל הקשיים. מדרכו של הצייד, שהוא מופיע בתכלית התמימות, אך בסתר לבבו חורש מזימות להשחית. כל עיקרו — עשיית נכלים, ובשם אחד: דיפלומטיה. עשו היה בקי בציד, ידע את אמנות השליט בעצמו, השם מארב ומצפה לשעתו.

[illegible]

אבל כאשר רוח יון פרץ להכנס בתוך עומק קדושתן של ישראל, לעשות צביון חדש על הרוח הישראלי, ותשוקות חדשות בפנימיות החיים הישראלים ע"פ המדה היונית, כיון שנכנסו להיכל, טמאו כל השמנים שבהיכל, לא פסלו רק את עצמן של אותן הדיעות וההתכונות שנפגמו ע"י המגע עם התרבות היונית ההוללת, כ"א הדבר פעל על כל המערכה של הדיעות והמדות המעשים והתורות, לתן בהם טעם לפגם, להורידם מקדושתם ולמנע פעולתם הטובה והקדושה על עם ד'. ולמען יהי' לנו עומד זה יסוד להורותנו את הדרך בגלותנו ופיזורנו בין העמים באיזה אופן נתיחש אליהם לחכמתם ומנהגיהם, להשמר שלא יכנסו אותם הדברים הנקלטים מאויר ארץ העמים בפנים חיינו המקודש בקדושת שם ד' יתברך הנקרא עלינו, לבלי נתפתה לאמר, כי אם הזרם הזר יגע רק בחלק קטן מהדיעות והתכונות שע"פ התורה, כי רק חלק זה הנראה לעינינו שמתחלל אנו קובעים, ואף שגם מצד חלק אחד מחמדת חיינו ואור תורתנו שמתחלל ע"י מגע זר, די הוא להבדל ולהתרחק ולשמור מכל משמר את אורח החיים האמיתיים. אבל חלושי הדיעות יתנחמו כי יחיו בנותר, ועוד המון רב של תורות אמת וחקי חיים לפניהם, שהם יחיו בהם למרות החסרון הנמצא במקום הנפגש ברוח הזר שחדר כבר אל עומק החיים הפנימיים שלהם. למדנו שכיון שרק נכנסו יונים להיכל, כיון שרוח הזר חדר עד לפנים, עד לחיי התורה והקדושה לפגוע בהם, לשנותם כמעט על פי צביונם הם, כבר טמאו כל השמנים שבהיכל. שוב לא יניחו זוית אחת, וכארסה של חכינא יתפשט זרם הזר והמשחית בכל גופה של האומה, לקלקל טעמה אמונתה ותומתה, וכל שמן משחת קודש משמנה של תורה, הכח המקדש והמאיר מושכנו בכל המצבים, הנה יטמאוהו, עד שאם ישארו מעשים פרטיים מן התורה ביד אלה הנפתים אחר רוח זר, יהיו כמצות אנשים מלומדה, וע"פ רוב הדברים הטפלים ישאירו, ולא יהי' בכח השמן הנטמא להאיר אור קודש.

[illegible]

כשבא זרם של ציורים מעולם אחד לתוך עולם שאינו שלו, הם פועלים בתכונתם על התפעמותה של טבע המחשבה והרעיון והעצמי, וכל הרגשים היוצאים מתוך עומקו של שיקול הדעת, ויתר ההתגלויות של כחות הנפש, משתנים הם, ומקבלים עירוב של צורה חדשה, בלא אפשרות להכיר עד כמה מגיעה היא יד התערובת הזאת. לפי זה, הזהירות מהתערובות כחות רוחניים מעולם זר, ודאי היא זהירות מוכרחת לשמירת צביון העצמי תמיד, וחכמת יון מוכרחת היא להיות גזורה במנין ומאוסרת לבוא בכלל ישראל, כדי להשמר מתולדותיה הקרישיים הבאים מתוך העירוב של המון מחשבות ונטיות טהורות ממקור ישראל

ט. אבות ה' א'

... בעשרה מאמרות נברא העולם. ומה תלמוד לומר, והלא במאמר אחד יכול להבראות? אלא להפרע מן הרשעים שמאבדין את העולם, שנברא בעשרה מאמרות, וליתן שכר טוב לצדיקים שמקימין את העולם, שנברא בעשרה מאמרות:

[illegible]

ההיא חמתא דהוה סניאה לה לכלתה, א"ל זיל איקשיט במשתא דאפרסמא, אזלא איקשיט, כי אתאי א"ל זיל איתלי שרגא, אזלא איתלא שרגא, אינפח בה נורא ואכלתה. מה שיש בפרט יש בכלל, שונאים בנפש הנראים כאוהבים, המיעצים עצות כלליות לכלל האומה הישראלית, שסוף העצות הרעות הללו להבעיר אש במחנה ישראל, להבעיר כל קודש. בתחילה הנה העצה של הקישוט החיצוני הנפרד בעצמו אינה רעה כ"כ, אבל כמה עלולה היא להסיע את הלב מטהרה הפנימית, מקדושת התורה והמצוה שהיא מעוזן של ישראל. אותו הקישוט החיצוני, הממלא את כל הנימוס וההליכה החיצונית ע"פ יפיפותו של יפת במדה נפרזה יותר מדאי, בדרכים כאלה שעלולים הם להביא תקלה, הם רק הכנה להשחתה הבאה אח"כ. אחרי העצה של הקישוט החיצוני הלקוח כולו מדרכי העמים הרחוקים מאד מהליכות חיינו הפנימיים, הנה תבא ההסתה לעשות עיקר יסודי ג"כ חכמת העמים וספרותם, הנובעת מבאר נכריה. וכשמתקבץ יחד הנימוס החיצוני, שהוא כולו שלא לישראל ותורתו, עם אותו האור הזר, אש זרה, השורף בתוכו ובצמייתו כל רגשי קודש, עלול הוא לשרוף כל מועדי אל בארץ. ע"כ בזהירות גדולה ויתירה צריך שיוקח כפי הצורך הראוי מה שיראה ע"פ תורת אמת לקרב איזה ענינים מהדברים החיצוניים, בלא להשען על היועצים לפי דרכם החפצים בשריפת נשמה הישראלית, האומרים כההיא חמתא, זילי איקשיט נפשיך, ואח"כ איתלי נורא, אבל מה נוראה היא האחרית, אשרי שומר נפשו ונוצר דרכו.